

Šolske stvari.

Letopisi šolski.

9. Kranjska nižja gimnazija.

Njeno izveštje, ki je tako kumerno in kratko, da na 4 straneh objavlja vsa šolska naznanila, nadaljuje že lani začeti spis, na celih 28. straneh raztegnjen, pod naslovom: „Ueber die Theilnahme der englischen und französischen Könige an den Kämpfen zwischen den Welfen und Hohenstaufen. (Fortsetzung und Schluss).“ Škoda za tiskarne stroške! Saj je pisatelj vendar sam čutiti moral, da tak že sam po sebi prespecijalen predmet ne spada v poduk mladini nižje gimnazije, za katero šolski program piše. Ako pa kak profesor misli, da so letopisi šolski za parado učiteljske učenosti, je pač „am Holzweg.“ Kdor se hoče bahati s citati, ki jih morebiti še sam bral ni, naj si izvoli šolsk časnik: hic Rhodus, hic salta! Programi šolski naj ostanejo v poduk šolski mladini, katero zadevajo. Vse drugo je zavržen denar, ki se plača za tisek razprav, s katerimi se tudi še noben učitelj ni pomagal do avanzije. — Vodja, 2 profesorja, 2 učitelja in 1 suplent so podučevali 77 učencev, ki so — zunaj enega — vsi Slovenci, in so učnine plačali 466 gold. 20 kr.; 5 učencev je imelo ustanove, ki so jim dale 283 gold. 54 kr. podpore. To in razvrstitev učencev je vse, kar pozvedamo iz tega programa.

10. Glavna šola v Kranji.

Letnemu njegovemu sporočilu v slovenskem jeziku stoji na čelu spis učitelja g. M. Kusterja „o krepkih in nepravilnih (nemških) glagolih“. Ravnatelj gosp. M. Lazar daje potem pregled učnih predmetov, med katerimi nahajamo tudi risanje, geografijo, petje, sadjerejo. Učencev in učenk je bilo 534. V dekliški šoli, ki je štela 37 učenk, so se deklice učile tudi ženskih del.

11. Ipavska glavna šola

svoje sporočilo začenja s člankom, v katerem šolski nadzornik, preč. g. kanonik Jurij Grabrijan načrtuje, „kakošne naj bi bile ljudske šole za naprej.“ Ves ta spis smo priobčili v zadnjih „Novicah.“ Vodja gosp. L. Hiti in 3 učitelji so podučevali 415 vsakdanjih in nedeljskih učencev. Vrh navadnih predmetov učili ste se tudi sadjereja in gospodinjstvo. Občina je glavni šoli kupila velik prostor za drevesnico in za telovadbo. Učitelj Barle je poslan na Dunaj, da si ondi pridobi še več djanskih vednosti o kmetijstvu.

Politične stvari.

Plemstvo v sedanjem boji.

Plemstvo je nekdanj bilo poseben političen stan. Ta njegov pomen je nehal razun malih izjem. Kaj je tedaj avstrijskemu plemstvu naloga v sedanjem času?

Odgovor na to vprašanje daje „Graz. Volksbl.“ ob kratkem ta-le:

„Splošni značaj našega časa je boj zoper zgodovinsko pravo, češ, to pravo, ki se je počasi organsko utrdilo na podlagi npravnega reda, naj pride ob veljavo in na njegovo mesto naj stopi izmišljena osnova, kateri so sicer dali lepo ime „svobode“, v resnici pa je le najhujše zatiranje prave svobode.

Sedanji boj ni nič drugega nego vnanja prikazen te osnove. Razdira se živi zgodovinski red, in na njegovo mesto postavlja oblika prekucije. Ta boj ima pa v Avstriji še viši pomen, kakor drugej, in to zato, ker

se v Avstriji bolj kakor drugej ustavljajo udje, katere hočejo valovi časa stisniti v novo ozko strugo.

Ali more po tem takem kdo še dvomiti o nalogi, katero ima v tem boji avstrijsko plemstvo? Kdo, če ne plemstvo, ima dolžnost, vzdigniti zastavo zgodovinskega prava? Kdo, če ne plemstvo, ima dolžnost, brniti red, katerega je ustanovila navada in pravica? Kdo je tesneje zvezan z državo in deželo, nego iste stare rodovine, katerim so njihova častitljiva imena pravični ponos? Kdo je tedaj bolj nego plemstvo dolžan, z vsemi močmi delati na to, da se ohrani država in dežela? Sedaj se vé, da ne gré zoper vnanjega sovražnika, sedaj ne velja braniti državne ali deželne meje, ampak sedaj gré zato, da se Avstrija brani protinstva, ki hoče razrušiti njen značaj, njeno pravo.

Ali je pa avstrijsko plemstvo na mestu, katero se mu spodobi v tem boji?

Avstrijsko plemstvo je razdeljeno na tri vrste.

V prvi vrsti stojé oni, ki so si popolnoma svesti svojih dolžnosti v tem boji. Viteško, krščansko se bojuje za pravico, za Avstrijo. To so tisti vrli možje, katerim so pseudoliberalci prideli častno ime „fevdalcev“; kajti ta priimek pristuje njim, ki s pravo možko zvestobo spolnujejo svojo fevdno dolžnost. — To so prav naši možaki, to so možje, katere vsaki pravi avstrijski domoljub visoko spoštuje, katerim se pridružuje, s katerimi se nadja doživeti zmage pravice, zmage Avstrije.

V drugo vrsto štejemo iste plemenitnike, ki so razkropljeni po vsem svetu in so največ krivi, da je plemstvo zgubilo visoko spoštovanje, katero je imelo. To so ti tisti ljud, ki svoje veljave išče le v vnanjih rečeh, v predpravicah v človeški družbi, v bogastvu in v veseljah, ki imajo pravo vrednost le tedaj, kadar jim je blaga misel podlaga. Ta vrsta plemstva je daleč od visokih npravnih vzorov prava in svobode. Ona pozná le eno državno obliko, ktera jej je po vseči, in ta je absolutizem, kateri jej daje poročstvo njenih predprav. Da je pa absolutizem sam v sebi gnjil, tega se vé da ne vé to plemstvo! Sedanji boj sovraži ta vrsta plemstva, ker od njega zahteva reči, ki so mu nevšečne. Ono se vé da ne želi, da bi zmagala revolucija, ker sluti, da zgrudi tudi njega. Al da bi samo delalo in bojevalo se za zmago pravice, da bi kaj žrtovalo, tega ne more, tega noče. Ono vedno le stoji vladi na strani; ono je vedno lojalno v tem ozkem pomenu, kajti nasprotno ravnanje zahteva omiko, značajnost, npravno moč, katere pa ono nima.

V tretjo vrsto spadajo oni, ki so v zvezi z revolucijo. Tudi takih nahajamo po vsem svetu, al ne povsod v enaki razmeri. Čem manj se je plemstvo v deželi, v državi izneverilo svojemu poklicu, svojemu vzoru, tem manjše je število teh odpadnikov. Čem večje je kje njihovo število, tem gotovše znamenje je, da je plemstvo ondi piškavo v svoji celoti. Čem krepkejša je celota, tem večja je moč, ki brani odpad in upor posameznih udov.

Kratkoumnost in nečimurnost ste večidel vzrok odpada. Čem večje pa so dušne zmožnosti, čem večja je nečimurnost, tem zaničljiviša je oseba, v kateri se je dogodila ta žalostna dušoslovna prikazen.

Dopisi.

Na Vrhpolji pri Vipavi 6. sept. J. P. — Letos bo po vsem Vipavskem srednja, za grozdje pa prav dobra letina, in soseska Vrhpolje bo najboljšo imela. Mošt bo letos veliko okusnejše mimo lanskega, kajti letos je trta popolnoma ugodno vreme skoz celo poletje imela; grozdne bolezni nismo skoraj nahajali, in toče,

hvala Bogu, še videli nismo. Toraj se nadjamo tako izvrstno okusne kapljice, da že mnogo let take bilo ni. Priča temu je figovo drevo; letos so skoraj že vse fige dozorele, pretekla leta jih pa še sv. Lukež ni vseh dozoril. Toraj ponosno vabimo Gorence s slovenskim pesnikom:

Pridi Goren'c iz mrzle planine,

Vabi Vipav'c v gorke doline itd.

Tukajšnji vrhpoljski gospodarji srčno zahvalo izrekujejo Idrijčanom kakor drugi Vipavci Tržačanom za prijazno obiskovanje preteklih let, priporočaje se jim za vprihodnje, da bi se nas spominjali, posebno letos, ker cena ne bo prenapeta. Gorence pa obžalujemo, da niso za domače vino tako vneti, kakor so kedaj bili in jim iz srca voščimo:

Da jih ljubi Bog spreobrne, in v Vipavo po vino obrne!

Iz Menišije na Notranjskem. — Občinski zbor Begunske županije je v seji 14. julija t. l., kakor so „Novice“ že povedale, sklenil zaradi uradovanja, da c. k. kantonskemu poglavarstvu Logaškemu, kakor tudi c. k. sodnji v Planini predloži prošnjo. To se je storilo; prošnja do omenjene c. k. oblasti se je glasila tako-le:

„Že takrat, ko je bil minister grof Belkredi vsem c. k. uradnikom ukazal, da imajo one z ljudstvom in s posamesnimi strankami v njihovem jeziku službovati, bila se je podpisana županija na tadašnjo c. k. okrajno uradnijo in sodnijo v Planini obrnila s prošnjo, naj ona, spoštuje voljo presvitlega cesarja in ukaz ministerski, blagovoli dopisovati nam le v našem domačem, to je, slovenskem jeziku.

Začelo se je bilo vsled te naše prošnje zares nekaj malega ustrezati naši zahtevi in malo po malo rabiti jezik slovenski, — al žalibog! da kmalu kmalu je bila beseda ministrova in pravična prošnja pozabljena, in kmalu obrnilo se je vse zopet na staro.

Okoliščine so pri nas zmiraj poprejšnje. Ljudstvo je še zdaj zmiraj le slovensko; jezik edini, ki ga razumemo, je domači jezik slovenski, in še ne toliko, kolikor je prstov na eni roci, štejemo v naši županiji prebivalcev, ki bi umeli nemški jezik. Kjer se je začelo tudi pri nas politično življenje, in je živa potreba to, da pri samostalni upravi županij vsi prebivalci, posebno pa odborniki umejo, kar se jim od viših oblastnij naznani, pa tudi to, kar se od nas zahteva, je toraj odbor Meniševske županije v svoji seji od 14. julija pod števil. 154. sklenil, da ima biti županijski opravični jezik domači slovenski, da se imajo tudi od c. k. uradnijo le dopisi v domačem jeziku pisane prejemati in reševati. Vsled tega sklepa se obrne podpisani župan do sl. c. k. okrajnega poglavarstva Logaškega in do sl. c. k. sodnije v Planini s prošnjo: naj ona blagovoli, nam od zdaj naprej vsa viša povelja in svoje odredbe in dopise pošiljati le v našem domačem slovenskem jeziku, kjer to zahtevati je naša pravica, — spolnovati pa je dolžnost c. k. oblastnij in uradnij, in sicer ne le zato, ker je to natorna postava, ampak nam ta pravica tudi v ustavnem temeljnem zakonu od 21. decembra 1867. leta (članek 19) zagotovljena, in nje spolnjevanje že v poprejšnjih vladnih odredbah in poveljih odločno ukazano.

Županija Meniševska v Begunah 19. avgusta 1868.

Hren, župan.“

V Sodrašici 5. sept. — 3. dne t. m. smo imeli pri nas šolsko preskušnjo; prav dobro se je obnašala mladina, le nekako žalostna je bila, ko jej gosp. fajmošter povedó, da ne smejo letos nič premij deliti. — Kar se letine tiče, bode pri nas, žalibog! slaba. Precej prve dni julija meseca je suša pritisnila do sred avgusta, potem pa moča; smeli bi se dobre letine nadjati, ako bi le-té uime ne bilo, kajti pri nas suša ne ško-

duje toliko, ker je zemlja debela. Turšica lepo kaže, krompir pa je začel gnjiti; mnogo se ga že črnega nahaja. Zelje so nam požrle gosenice; ako se še repe polastijo, bomo ob vse; ozimino sta rja in snet požrla; sočivja je tudi malo. Razun živinske klaje je družih pridelkov manj od lani. Bog!

B. Stupica.

Iz Ljubljane. (Deželni zbor kranjski) je v 7. seji volil odsek za cestne zadeve; izvoljeni so bili baron A. Zois, vitez Gariboldi, Santo Treo, Zagorec, Kramarič, baron Rastern in pl. Langer. — Grof Barbo je izročil 3 prošnje dolenskih občin, ktere so se dale dotičnim odsekom v sporočilo. — Dr. Costa poroča v imenu deželnega odbora o načrtu postave, po kateri naj se nevarni ljudje držijo v posilni delavnici. Po nasvetu poslanca Tavčarja se izroči ta postava odseku za delavnico že izvoljenemu. — Poslanec Kromer poroča v imenu deželnega odbora, naj se ustanove (štiftenge) baron Gallenfelseva, pl. Schellenburgova, Lercherjeva, Weitenchillerjeva, kakor tudi baron Flödnigova in Holdheimova za slepe prevzamejo v deželno gospodarstvo. — V imenu deželnega odbora poroča potem dr. Bleiweis o postavi, da se uresniči ravnopravnost slovenskega jezika v šolah in uradnih. (Sporočilo to in načrt postave glej na str. 296). Po predlogu Tavčarjevem je bil ta predlog izročen že izvoljenemu šolskemu odseku. — Konečno poroča vitez Kaltenegger o prošnji županije mesta Kranja zaradi pobiranja občinskih priklad na vžitnino. Med mestom in zakupnikom tega davka je razpor zaradi tega, kako in koliko priklade naj zakupnik odraja mestu. Zbor je po predlogu odsekovem sklenil, da se prvi del te prošnje z gorkim poročilom pošlje finančnemu ministertvu na Dunaj, da se mestna županija kranjska reši teh sitnosti; kar pa se tiče družega dela peticije, naj znesek, kolikor ga od priklad mestu gré, pozvé županija sama s pomočjo tistih, ki ta davek plačujejo.

8. seja je bila strašno viharina. „Tagblatt“ pravi, da sta govornika manjšine „pogubno kritiko“ delala nad večino; vsak omikan človek pa, ki loči zborniški (parlamentarni) modus vivendi od krčminega razsajanja, je v tej seji očitno videl, da se že samega sebe pogubljenega čuti, kdor se tako znaša, kakor se je vedla manjšina. Šlo je v tej seji zato, ali naj se volitev g. Muleja za dež. poslanca potrdi ali zavrže. Poslanec Svetec je poročal v imenu dotičnega odseka tako jasno, tako temeljito, da ne črkice mu niso ne vitez Kaltenegger, ne Dežman, ne Kromer podreti mogli. Nasvet odsekov je bil, da se ta volitev ne potrdi, kakor se ni potrdila volitev g. Obreze, ker stoji na nepostavni podlagi, da sta na Vrhniki proti jasni določbi §. 13. občnega volilnega reda se naredila dva voleča razdelka namesti treh, kakor so v Postojni in Ložu, s kterima Vrhnika skupaj voli. Omenjeni §. 13. namreč določno ukazuje, naj se praviloma trije voleči razdelki napravijo; le včasih in sicer tedaj, kadar bi v kaki občini bilo malo volilcev, in med njimi po davkih malo razločka, je smeti narediti samo dva voleča razdelka. Ako se pa pomisli, da politiška občina vrhniška, ki obsega razen Vrhnike še 15 družih vasi, skupaj ima 739 hiš, 5252 duš, in tedaj več ko 700 volilcev; ako se dalje pomisli, da so tudi razločki po davkih jako veliki, ker na sami Vrhniki, če se tudi na druge vasi ne gleda, jih plačuje 45 nad 10 gold., med temi 2 nad 200 gold., 3 nad 100 gold., 7 nad 50 gold. in 16 nad 20 gold.; potem 57 nad 5 gold. in 45 pod 5 gold.; ako se tedaj pomisli na to obilno število volilcev in na velike razločke v davkih že na sami Vrhniki, mora pač vsakteri pritegniti, da sta samo dva voleča razdelka za vrhniško občino očitno pregrešenje proti §. 13. občnega volilnega reda. Sporočilo potem

natančno in po številkah popisuje razmere med volilci na Vrhniki in Postojni, in pride po vsem do tega, da kaže, da ko bi se bilo na enaki podlagi po dveh volečih razdelkih volilo povsod, imela bi volilcev Postojna 185, Vrhnika 156, — tedaj Postojna 29 volilcev več; ali, ko bi se povsod volilo po treh volečih razdelkih, to je tako, da bi le taki volili, ki plačujejo vsaj 10 gold. davka, ali ki brez obzira na davek volijo, imela bi volilcev Postojna 96, Vrhnika 54, tedaj — spet Postojna 42 volilcev več. Na tej podlogi pa, kakor se je **zda**j volilo, imela je volilcev Vrhnika 156, Postojna le 96, — tedaj Vrhnika 60 volilcev več! Ali se ne daje krivica z rokami zgrabiti? Dalje sporočilo šteje glasove Mulejeve in pride do tega, da kaže, da gosp. Mulej pri tej volitvi ne bi bil nikdar večine glasov zadobil, ako bi bili voleči razdelki Vrhniske občine po postavi, to je, po §. 13. občnega volilnega reda narejeni, ter da ima on svoj uspeh le tej nepravilnosti zahvaliti. Manjšina odsekova je bila sicer te misli, da o tem, koliko volečih razdelkov se naredi, ima samo politiška gosposka sporazumno z občinskim (srenjskim) odborom odločevati, ter da je to, kar ta dva določita, tudi za deželni zbor vezalno. Al to je napačna misel po §. 53. deželnega volilnega reda; o tem, kdo ima pravico voliti in kdo ne, le postava odločuje, ne pa samovolja politiških gosposk, in da se mora deželni zbor skrbno zavarovati pred nevarnostjo, da bi politiški uradi, zne-mar pustivši postavo, po svojem domisljiku uravnavali volilne pravice. Zato nasvetuje odsek, naj se **zav**reči volitev g. Muleja. — Sicer je pa jako želeli, da se nepravilnost, ki **zda**j že v drugo to volitev zavira, in krivica, ki se dela po njej Postojnskimi volilcem, odpravi, bodi-si s tem, da se tudi pri Vrhniki občini naredé trije voleči razdelki, kot je v Postojni, bodi-si s tem, da se Postojnčanom privoli, da bodo po volilskem imeniku po §§. 17. in 21. obč. volilnega reda narejenem, voliti smeli, kakor jim je bilo že za drugi deželni zbor privoljeno. Zato nasvetuje odsek še drugo in sicer to, da se c. k. deželni vladi izrekuje želja, da blagovoli zastran Postojne in Vrhnike zenačiti podlogo, po kateri se ravna število volilcev za deželni zbor.

Prvi poprime besedo cesarski namestnik gospod Konrad pl. Eybesfeld in pravi, da se sestava volilnih razredov opira na želje občin, po katerih se ima ravnati c. kr. okrajna gosposka. Da bi politične gosposke samovoljno uravnavale volilno pravico, ni res; res je pa, da deželni zbor ima pravico izreči, ali potrdi poslanca Muleja ali ne. Tudi je res, da številké zaradi Vrhnike in Postojne niso v nobeni primeri, da so nenaravne. Dve poti ste, da se ta volilna podloga premeni: ali po rekursu, ali po premembi §. 13, za katero je vladi treba predloga.

Potem govori vitez Kaltenegger. On trdi, da §. 13. dopušča izjeme in da okrajni gosposki in vladi gré o tem določba. Mejo stavi postava, mero pa spoštovanje postave. On je zato, da se potrdi volitev gosp. Muleja.

Njemu in ces. namestniku odgovarja dr. Toman blizo tako-le:

C. k. vlade predsednik je spoznal, da vsled volilnih podlag na Vrhniki in v Postojni so „prav nenaravne številké“ volilcev prišle na dan, — in to je res. Kar je pa „nenaravno“ tudi ni „pravno“, ni „pravično.“ Krivično je gotovo, če Vrhnikanje, ki plačujejo le dva goldinarja davka, imajo volilno pravico, — v Postojni pa le tisti, ki plačujejo najmanj 10 gld. Kolika krivica leži v tem! koliko volilcev je po krivici na Vrhniki, in koliko jih odpade po krivičnem v Postojni! To se mora popraviti. To bi se že bilo moralo popraviti. Deželni

predsednik je izrekel, da to ni mogoče bilo, ker se to le more vsled rekursa občine dotične predrugačiti — Vrhnika pa ni rekurirala. To pa ni tako. Ali ni Postojna zoper Vrhnisko volitno podlogo protestirala? Ali ni deželni zbor že zavrgel volitev, ki je na tej krivični podlagi stala, — in ali ni deželni zbor zahteval, da naj vlada vsled §. 13. obč. postav zenači volilni red na Vrhniki in v Postojni? Ali ni to zadosti? Ali ni deželni zbor najvažnejši avtonomni faktor v deželi? Ali ni deželni zbor ravno v tej zadevi najvažnejši faktor, saj le on ima pravico volitve presojevati in pri pretresu gledati na postavo, in kjer zapazi nepostavnost, očitati in zahtevati postavnost?! To se je danes zgodilo. Vlada naj bi bila tedaj zadostila postavi (§. 13.) in pravici. Žalibog, vlada tega ni storila — zakaj ne, ne vem, čeravno je morala misliti, da deželni zbor drugače ne bode potrdil in potrditi ne bo mogel volitve. Zato moramo iz stališča postave in pravice **zav**reči volitev g. Muleja, in vsako tako volitev bomo morali **zav**reči, dokler se jej podloga ne poravna po postavi.

Za njim vstane poslanec Dežman, hvali liberalizem nekdanje večine, češ, da se ni spotikala na malenkostih, — **zda**j pa, kar je razpeta narodna zastava, je drugače: Obrezo je zavrgel prejšnji zbor, sedanjí bode Muleja. Voditelji večine so si menda prisvojili pravila jezuitov, ki so nekda j v tej hiši gospodarili! (Večina kliče predsedniku, naj govornika svari, da se spodobno obnaša. Predsednik pl. Wurzbach odgovori, da v teh besedah ne najde nič žaljivega. — Čudno!) Poslanec Dežman nadaljuje, da prejšnji zbor je volitve hitro rešil; **zda**j še dve volitvi niste dognani. Prejšnji deželni odbor ni nikoli dvomil, ali ima volitev potrditi ali **zav**reči; zakaj se sedanji odbor ni odločil? Čemu neki se večina brani, to volitev potrditi, saj ostane zmiraj v veliki večini? Če bi šlo za volitev deželnega odbornika, bi bilo to drugače. Potem hvalo poje Muleju kot izvrstnemu uradniku in modremu obrtniku. Na kratko rečeno: vse skoro je bilo osebno, kar je govoril, — prav za prav kričal, ne govoril.

Dr. Toman ga **zav**rne tako-le:

Ko bi deklamacije in eksklamacije, ko bi obračanje proti galeriji, ali ko bi moglo krivično stvar v pravično spremeniti to, da govornik, kakor je storil g. Dežman, razliva svoj žolč po politiških nasprotnikih, da si prizadeva oskruniti posamesne osebe, deželni odbor in večino deželnega zbora — takrat bi bil g. Dežman dosegel ta namen. Al tako obnašanje, taki puhli razlogi ne veljajo pred pametjo, pred postavnostjo, ne veljajo pred nami, ki se držimo pravice in postave. Žalostno pa je, da se kdo predrzniti more tako govoriti, kakor je govoril predgovornik, — žalostno, da sme tako govoriti v našem deželnem zboru, in da zvonček gosp. predsednika trpi take razžaljive besede, trpi tako „potrpežljivo“, ki se oglasuje proti galeriji, če se našim pravičnim besedam pritrjuje, ki je popred molčal, ko je en del galerije hvalo dajal gosp. predsedniku samemu, ko ni hotel spoznati, da g. Dežman nas je tako predrzno razžalil. Vse je smel reči g. Dežman; celó v jezuitski samostan nas je vrinil in nam podtikal nepoštené namene. Ali je to parlamentarično?! Še več! on je rekel, da „naš narod plačuje krvav davek zato, da ga držimo v neumnosti, temoti“! Kdo nam more to očitati?! Kdo neki je kaj storil za naš narod, ali mi ali vi? Ali niso tisti, po katerih sega osebno g. Dežman, edini, ki so od nekda j govorili k našemu ljudstvu v njemu edino razumljivem, slovenskem jeziku, — oni sami, ki so ga podučevali ne samo v božjih, temuč tudi v družih posvetnih potrebnih rečéh? Ali ste vi kaj za narod naš storili? Kaj je vlada storila? Pokažite, ki se

ustite biti prijatelji naroda, svoja dela! Kdor se šopiri z imenom „Verfassungsfreund“, pod krilom tega imena pa dela le za „nemškutarijo“, ktera bi rada nas in celo Avstrijo vtopila v Prusijo ali Nemčijo, ta nam ne sme očitati, da mi zapeljujemo narod, — ta le šunta naš narod — ne na njegovo ne na države korist! — Toliko na deklamacije gosp. Dežmana! Objektivno bode govor njegov pretresal g. poročevalec tako, da bode jasno, kdo da hoče in zagovarja pravico in kdo se poganja za krivico!

Poslanec Kromer, pozvan na odgovor po poslancu Dežmanu zaradi tega, kaj se je v deželni odbor godilo zaradi volitve Mulejeve, pripoveduje, da je gosp. generalvikar Kos izdelal sporočilo in da dr. Costa ni imel nič zoper to, da se volitev potrdi. Potem se je pa stvar drugač zasukala. (Na to se slišijo na strani manjšine klici: „hört.“) Potem si prizadeva dokazati, da ste občini Vrhnika in Postojna pravico imeli, svoj volilni red uravnati na 2 ali 3 razrede. Deželni zbor, če ima pravico, volitev potrditi ali zavreči, naj se spomni, da je obljubil postaviti spolnovati.

Dr. Bleiweis pravi, da ni mislil z besedo vmes seči o stvari, ktero je sporočilo tako jasno razložilo, in obžaluje, da se s takim besedovanjem dragi deželni denar trati; zahteval je le besedo zato, da poslancem, ki so pri posl. Kromerjevih besedah klicali „hört“, kar naravnost pové, da volitev Mulejeve deželni odbor (čegar ud je tudi on) ni takrat pretresal v nobeni seji in tedaj tudi ni nič sklenil; vse, kar je poslanec Kromer navajal, je bilo le privatno pomenkovanje. To, to čujte, gospôda, da se spet s trte ne izvije krivična sodba!

Dr. Prevec v obširnem (se ve da slovenskem, ker večina zborova debatuje zmiraj le v slovenskem jeziku) meritorično dokaže, da na Vrhniki morajo biti 3 volilni razredi, in da §. 13. je, kateri postavno zametuje Mulejevo volitev.

Dr. Costa odgovarja posl. Kromerju, da osebnosti se ne spodobijo deželnemu zboru; večina je deželni zbor. On ni nikoli akta pregledaval, ki se tiče Mulejeve volitve; sporočilo je bilo le osnovano brez podpisa; če je rekel, da ne vé ovire zaradi potrditve, ni ta beseda na poti, da je zdaj druge misli, ker aktov o Mulejevi volitvi ni nikoli videl, zdaj pa se je prepričal, da je podlaga volitvi krivična.

Pri odgovoru posl. Kromerja se zopet vname vihar hrup, al spet zbora predsednik ne čuti potrebe, da bi govornika svaril!

Poročevalec Svetec, ki je imel zadnji besedo, povdarja, da bi bili nasprotniki morali dokazati, da se je g. Mulejeva volitev po postavi zgodila; al tega dokazali niso. Oni so trdili, da je občinam in političkim gosposkam čisto na voljo puščeno, pri volitvi občinskega zastopa dva ali 3 voleče razdelke napraviti. To je pa očitna zmota! Postava jasno govori, da praviloma morajo trije voleči razdelki biti, in le včasih in izjemno, in sicer tedaj, kedar je volilcev malo in med njimi po davkih malo razločka, je smeti le dva napraviti. Ali je pa 700 volilcev, ki jih ima Vrhniška občina, malo? Ali je med temi po davkih, katerih plačujejo nekteri po 200 gold., drugi po 100 gold., nekteri pa celó komaj po 2 gold. malo razločka? Da to ni malo, to pač vsak vidi, če le šteti zna! Če pa ni tistih pogojev, pod katerimi se smeta ta dva voleča razdelka napraviti, kako se more trditi, da sta bila dva voleča razdelka po postavi? — Morebiti porečete, da se je ta zmota le po nevedoma pripetila? Al g. župan Obreza in g. c. kr. okrajni predstojnik Mulej, ko sta delala dva volilna razdelka namesti treh, morebiti nista postave poznala?! Ali nista v de-

želni zboru sedela, ko se je občinska postava izdelovala? Toda ona dva sta bila kandidata za deželni zbor, in sta že vedela, zakaj tako delata. — Nasprotniki so tudi trdili, da se nihče ni pritožil. To ni res! Ali se ni Postojna pritožila, in sicer noter do ministerstva? Ali se ni sam deželni zbor že v zadnji sesiji pritožil, in ali ni zavolj te nepostavnosti g. Obreze volitev zavrgel? — Nasprotniki dalje trdijo, da vlada ni imela nobenega vzroka, vtikati se v to zadevo. Ali kako je to, da ga je pri Postojni imela? Kako je to, da je Postojni, kjer je bil pri prvi lanski volitvi volilski imenik, tudi po županu in c. k. okrajnem predstojniku tako uravnan, kakor na Vrhniki, bilo od vlade naravnost ukazano, da ga mora preurediti? Zakaj je vlada vedela za nepostavnost v Postojni, a ne za nepostavnost na Vrhniki? — Gosp. Dežman miluje volilce, ki so morali že dve poti zastopati storiti. Kako pa je to, da tistih Postojnskih volilcev ne miluje, katerim se je po nepostavnem ravnanju najdražja pravica — pravica za deželni zbor voliti, kratila? — Gosp. Kromer nas opominja obljube, ktero smo pri vstopu v deželni zbor storili, da se bomo zvesto postave držali. To isto tudi jaz opominjam sl. zbor, da postava nam mora biti sveta, in ravno postavi bomo zadostili popolnoma le mi, ako sklenemo, kakor odsek svetuje, da volitev g. Muleja se ne more priznati za veljavno.

Zdaj se je glasovalo; volitev je bila zavržena z 18 glasovi proti 12.

Ko je bila volitev zavržena, vstane poslanec baron Apfaltrern in v neki „sveti“ jezi bere protest, ki ga je podpisala dvanajsterica z deželnim glavarjem pl. Wurzbachom vred, ki je s tem prav lepo pokazal, kako mora predsednik zborov stati nad vsemi strankami!

Ko poslanec Apfaltrern odbere protest, se vzdigne dr. Toman in po postavah opravičnega reda protestuje protestu. On pravi, da ne pozná nobene točke v opravičnem redu, ktera pripušča proteste v deželni zboru. Naj gosp. predsednik odgovor dá: kako da je mogel dopustiti, da je po dovršeni razpravi baron Apfaltrern smel poprijeti besedo in predlog staviti v podobi protesta? (Predsednik ne vé družega odgovora, kakor tega, da kot „Rechtsmann“ misli, da, kar ni prepovedano, se sme storiti. Izmed večine donijo glasovi: hoho! čujte!) Dr. Toman nadaljuje: Ves protest je nepravilen, nepostaven (bere §. 17. opravičnega reda); zato stavim predlog, naj deželni zbor sklene: „da pismo, ki ga je gosp. baron Apfaltrern izročil predsedstvu, ni pripuščeno po pravilih opravičnega reda, da ga predsedstvo ni smelo sprejeti in da ga tedaj mora nazaj dati izročitelju.“ (K desnici obrnjen:) Mar gospodje vi mislite, da se mi ne zavedamo tega, da stojimo na podlagi postave, — da narod naš za nami stoji? Sila vaša ni družega kot nepostavnost; ne pričakujte od nas, da se jej udamo! — Predsednik po teh dokazih prisiljen, dá glasovati o predlogu dr. Tomanovem, ki ga sprejme deželni zbor z 18 glasovi proti 12, da se protest dá nazaj, odkodar je prišel.

— (Tujci in naš narodni jezik.) Na strelišču so 4. dne t. m. strelali družabniki „konstitut. Ver.“ ne na tarčo, ampak na pravice slovenskega jezika v šolah in uradnih — in med njimi so razun g. Dimica in g. Dežmana imeli véliko besedo tujci, ki ne znajo ne jezika našega in ne poznajo naroda našega; ta trójica so bili agent Heimann, dr. Keesbacher in prof. Heinrich. Mar ti govorniki res mislijo, da se bo narod naš „podlagal tujčevi peti?!“

— („Savaschnik“ in „Laib. Tagblatt.“) Menda je vendar le res, kar se že delj časa govori po Ljubljani,

namreč, da je g. Savaschnik prav v tesni zvezi s „Tagblatt-om.“ Kdor ni tega verjel dosedaj, tega je prepričal vvodni članek v 19. listu pod naslovom: „Consistorium und Volksschule“, kajti v njem se nekoliko stavkov od besede do besede navaja iz odgovora, ki ga je naš prečast. konzistorij dal Belkredi-jevemu znanemu vprašanju. To je bilo mogoče le g. Savaschniku, ki ima v rokah konzist. spise, in ki najbolje vé, da je prav on tisti „im Schulfache erfahrener Consistorialrath“, ki je oddal svoj „separatvotum“, iz katerega navaja tudi nekaj stavkov. Ker se je iz teh dveh spisov razglasilo samo to, kar se vjema z namenom „Tagblatt-ovem“, in ker ravno zdaj gre za postavo o vpeljanji slovenskega jezika v šole vsled 19. §. temeljnih ustavnih pravic, zato je opravičena naša prošnja, naj blagovoli prečast. konzistorij, morda v „Triglav-u“, od besede do besede razglasiti svoje tedanje sporočilo in pa „separatvotum“ onega izvedenega svetovalca, da svet sodi, kaj je pravo in resnica. Naše bralce pa že zdaj napotimo na 192. stran „Novic“ od 1866. leta, da vidijo, kako „Tagblatt“ suče mnenje Hicingerjevo o prenatrdbi učilnega reda v ljudskih šolah. Kakošno sporočilo si je pa g. Savaschnik naročil iz „Tržiča“, jim pa mi vemo povedati.

— („Tagblatt“ in pa „landesfürstlichen Patronate.“) Pod tem naslovom svoj žolc razliva iz Ribnice „narejena“ originalkorespondencija nad tem, da je preč. g. Martin Skubec imenovan za župnika v Ribnici in ne tisti gospod, kteremu je „Tagblatt“ na srce privezan. C. k. deželna vlada se je o tem imenovanji, če tudi še le potem, ko je prosilec, ki je bil na prvem mestu v predlogu, dobil drugo faro, držala nasveta knezoškofjskega, in je s tem vstregla faranom, ki so jako veseli, da so dobili gosp. Skubeca. „Tagblatt“ more tedaj mirno spati. Tako pa se je tudi Novični „vir“ v 27. listu za „gotovega“ skazal, — a poniknil je zarad Rudnika, kjer se ni spolnilo sporočilo onega „vira“, da je c. kr. deželna vlada letos zmirom v soglasji bila s predlogi knezoškofjskega ordinarijata.

— („Tagblattova“ taktika.) Nanašaje se na predlog o premembli statuta za ljubljanski mestni zbor, povdarja „Tagblatt“, da župan dr. Costa pri Sokolovi obravnavi za pričo zaslišan, ni bil v prisego vzet. Samo to pové, — a tega ne, zakaj ni bil, in da dve sodnji ste ga nedolžnega spoznali. Dokler je v nekterih okrogih sum letil na to, da je župan potuho dajal ravsú, se ni mogel v prisego vzet; al obé sodnji ste soglasno ovrgele ta sum. Mar „Tagblatt“ ne vé tega? in če vé, ali ni to perfidija, ki se le v tem listu nahajati more, da eno pové, drugo pa zamolči?

— Knjiga, katere je ves učeni slovanski svet uže davno željno pogrešal in toraj težko čakal, pričela je na svitlo hoditi na Dunaji pri Braumuellerji, in to je slavnega dr. Miklošiča IV. del slovanske slovnice, namreč sintaksa. Te dni je prišlo tesno natisnjenih 8 pól na osmíni na svitlo; vse delo bode obsegalo 40 do 50 pól.

— (Ljudskim učiteljem na Kranjskem.) V torek 15. dne t. m. bode v Ljubljani prvi občni zbor učiteljev ljudskih šol na Kranjskem. Ob 8. uri zjutraj je v stolni cerkvi sv. maša, pri kateri bodo učitelji peli. Ob 9. uri potem se prične zbor v mestni dvorani, in sicer po tej-le vrsti:

1. Načelnik osnovalnega odbora A. Praprotnik ogovori skupščino, in naznanja opravični red.

2. Voli se prvosednik in dva perovodja.

3. Razgovori bodo: a) Kaj je pomanjkljivega pri naših ljudskih šolah, in česa živo potrebujejo? b) Kako

bi se v ljudski šoli z drugimi nauki združeno pospeševalo umno, národno gospodarstvo in obrtnijstvo? c) Kako bi se stalno zboljšale slabe okoliščine o učiteljski plači? Obravnavalo se bode po slovenski; razgovarjalo pa se bode poljubno, v slovenskem ali v nemškem jeziku. Vsak govornik mora pa govoriti, ne brati.

Pripravljeno je tudi nekaj prenočišč. Kdor bi bil tedaj v zadregi zavoljo stanovanja, naj se oglasi pri odboru.

Učitelji! pridite v zbor, kolikor vas le more; skupna moč ima veljavo!

V Ljubljani 8. septembra 1868.

Osnovalni odbor.

— Iz Štajarskega došli obiskovalci družega tabora na Slovenskem, pri katerem je bilo nazočih nad 60 Sokolovcev, ne morejo dopovedati, kako velikansk in sijajin shod so napravili štajarski rodoljubi 6. dne t. m. v prijaznem Žavcu. Obširniši popis pustivši za prihodnji list, povemo danes le to: Naroda se je zbralo po štenju c. k. komisarja, okrajnega poglavarja v Celji gosp. Bratiča nad 14.000. Obiskali so pa ta tabor ne le Slovenci iz vseh kronovin, ampak tudi Čehi in Hrvatje. Slovenski narod je zopet pokazal, da je še krepk v kljub 1000letnemu ponemčevanju, da vé, kaj ga tišči, kaj ima tirjati pravico, da je zrel za politično življenje. Gosp. dr. Vošnjak je izvrstno vodil zbor, kteremu so govorniki bili gospodje: dr. Ploj, dr. Zarnik, dr. Razlag, Raič, dr. Vošnjak in Žuža.

Novičar iz domačih in ptujih dežel.

Iz Gorice. Deželni zbor je v 4. seji imel na dnevnem redu predlog poslanca dr. Deperis-a, da bi se imele združiti po 2 ali več občin v eno županijo in tako napravile večje občine, — posl. Črne-ta nasvet zastran prenatrdbe zemljiščinih (gruntnih) bukev, — predlog deželnega odbora zastran kmetijske šole, in še nekoliko drugih reči bolj lokalnega obsega.

— V zavodu za gluho-neme je bila 2. dne t. m. končana preskušnja, ktero je z nazočnostjo počastilo obilo gospôde. Za sklenitev sta govorila dva učenca po italijanski in slovenski govor: „Človek samemu sebi prepuščen.“ Vzrejancev je z nedeljskimi vred 54; fantov 36, deklic 18.

Iz Trsta. — Zopet se le-sem oči obračajo. — Še zmiraj tukaj vrè. Stranke so še zmiraj napete. Mnogi mestni starešine so se odpovedali svojemu poslanstvu — zdaj, ko mestni zbor kot deželni zbor zboruje. Temu pač na svetu ni para, da bi kje bil mestni zbor deželni zbor, kakor ga je tukaj vstvarila Schmerlingova modrost!

Iz Galicije. Ves svet radovedno pričakuje, kako bo kaj z nasvetoma Smolkinem in Zyblikievičevim, ki ju zdaj posebna komisija pretresa. Minister Giskra, bivši te dni v moravskem deželnem zboru, mu je pre-rokoval, da oba predloga padeta v zboru. Pri Poljaci je danes belo, kar je bilo včeraj črno; zibljejo se danes tako, jutri tako. Zoper Rusa kričijo, da jim vničuje jezik poljski, al Poljaci sami so Rusi proti bratinskemu svojemu narodu rusinskemu, kteremu zatirujejo njihov jezik. Razžaljeni po tem postopanju Poljakov so Rusini unidan zapustili deželni zbor.

Žitna cena

v Ljubljani 5. septembra 1868.

Vagán (Metzen) v novem denarji: pšenice domače 4 fl. 70 — banaške 5 fl. 20. — turšice 3 fl. 10. — soršice 3 fl. 84. — rži 3 fl. 20. — ječmena 2 fl. 30. — prosa 2 fl. —. — ajde 2 fl. 50. — ovsa 1 fl. 80 — Krompir 1 fl. 20.